

پاندومی کرونا؛ امنیت بهداشتی جهان و همکاری کنشگران دولتی و غیردولتی

حسین کریمی فرد^۱

چکیده

پژوهشگران و محققان مختلف با توجه به رشته تخصصی و حوزه علاقه مندی شان از زوایای مختلف در مورد کوید ۱۹ به بحث و بررسی پرداخته اند. جریان غالب در حوزه علوم سیاسی و روابط بین الملل با نگاهی بدبینانه و با تأکید بر نظریه رئالیسم به برجستگی نقش دولت در امر مبارزه با کرونا، خودیاری، تأکید بر مرزهای سرزمینی، ملی گرایی، رقابت و ستیز بین دولت های دولت ها خصوصاً قدرت های بزرگ (کشمکش بین ایالات متحده امریکا و چین) پرداخته اند. به نظر نگارنده مساله ای که کمتر به آن توجه شد مفهوم «همکاری» بین کنشگران در سطوح و عرصه های مختلف بین المللی است. جامعه جهانی در حال حاضر همه گیری ویروس کرونا را به عنوان یک تهدید نرم علیه صلح و امنیت جهانی می داند. برای مقابله با تهدید جهانی همکاری و اشتراک مساعی بین کنشگران مختلف در عرصه روابط بین الملل ضروری است. در این مقاله به فرایند امنیتی کردن کرونا و مقابله با این تهدید از طریق انواع همکاری بین کنشگران مختلف با تأکید بر نظریه لیبرالیسم و مفهوم امنیت انسانی پرداخته می شود. سوالی که این پژوهش درصدد پاسخ به آن می باشد عبارتست از: چه عواملی باعث همکاری بین کنشگران مختلف دولتی و غیردولتی در عرصه روابط بین الملل شده است؟ فرضیه این پژوهش که تلاش می شود با متدلوژی تحلیلی - تبیینی اثبات شود عبارتست از: تبدیل شدن کرونا به تهدید جهانی، پیامدها و ناتوانی دولت های ملی در مهار آن، تداوم کارکرد نهادها و رژیم های بین المللی بعد از هژمونی باعث همکاری بین کنشگران دولتی و غیر دولتی در عرصه روابط بین الملل شده است.

کلیدواژگان: کوید ۱۹، همکاری، امنیت بهداشتی، دولت، لیبرالیسم.

جستارگشایی

همکاری و تعارض بین کنشگران در سطوح و عرصه های مختلف روابط بین الملل وجود دارد. مشاهدات و شواهد عینی نشان می دهد در زمان پاندومی کرونا همکاری یا تعارض محض بین بازیگران وجود نداشته و با فراز و نشیبی های همراه بوده است. از دیدگاه رئالیست ها بازیگران با قرار گرفتن در وضعیت امنیتی به اتخاذ سیاست های واقع گرایانه مثل خودیاری، بازی با حاصل جمع جبری صفر و بازی برد-باخت، تاکید بر منافع ملی و ناسیونالیسم گرایی مبادرت می ورزند. از دیدگاه لیبرال ها کنشگران بین المللی با قرار گرفتن در وضعیت تهدید و امنیتی با اتخاذ سیاست های چندجانبه گرایانه و همکاری جویانه با یکدیگر تلاش می نمایند بحران را مدیریت نمایند. دولت ها به تجربه یادگرفته اند برای کسب موفقیت در بحران هایی مثل "پاندومی کرونا" اتخاذ سیاست های هگرایانه لازم است. بحران های متعددی را می توان ذکر کرد که دولت ها علیرغم مشکلاتی که در عرصه داخلی داشتند به همکاری های بهداشتی، آموزشی و اقتصادی و ... با یکدیگر پرداختند.

نقطه عزیمت همکاری بین المللی در زمینه امور بهداشتی مقارن با نخستین کنفرانس بین المللی بهداشت در سال ۱۸۵۱ است. از آن زمان تاکنون کشورهای با درآمد بالا برای کنترل بیماری های عفونی و تامین منافع امنیتی، توسعه رژیم های بین المللی بهداشت را مدنظر قرار داده اند. بویژه بازیگران امنیت و سلامت تلاش نمودند مفهوم "امنیت بهداشت جهانی" را درمباحث علمی و روابط بین الملل تثبیت نمایند.

(Gulati- Voss, 2019: 1)

هم گیری جهانی کووید ۱۹ مشکلات و چالش هایی برای فعالیت های اقتصادی و اجتماعی جوامع مختلف ایجاد کرد و تجربه زیست متفاوتی را برای انسان ها در سرتاسر جهان رقم زد از سوی دیگر فرصتی را برای همکاری بین کنشگران دولتی و غیر دولتی فراهم کرد.

همزمان شیوع این ویروس، یک نگاه نو در جوامع انسانی نسبت به ارزش همکاری های منطقه ای در شرایط بحران، به ویژه در حوزه امنیت سلامت و امنیت اقتصادی بوجود آورده است. به عبارت دیگر، جهانی شدن و وابستگی متقابل اقتصادی و سیاسی از شکل سنتی خود خارج شده و در قالب همکاری های جدید منطقه ای تجلی می یابد. به واقع، در نتیجه تجمیع همکاری های منطقه ای است که انباشت سلامت، اقتصاد و امنیت شکل می گیرد. (برزگر، ۱۳۹۹: ۲۳)

شیوع ویروس کرونا شکنندگی سیستم های بهداشتی را در کلیه کشورهای جهان اعم از بزرگ و کوچک نشان داد. شیوع بحران کرونا در جهان ضرورت و نیاز فوری به تقویت همکاری بین امنیت، بهداشت و توسعه را برجسته کرد. با گسترش این بیماری و اعلام وضعیت اضطراری در جهان توسط سازمان بهداشت جهانی^۱، وابستگی متقابل بین بهداشت و امنیت اهمیت بیشتری پیدا کرده است.

1. World Health Organization (WHO)

به عبارتی دو روایت کلان و غالب با ماهیتی سیاسی جهت تحلیل همه‌گیری ویروس کووید-۱۹ شکل گرفته است: روایت اول مبتنی بر نظریه رئالیسم سیاسی بر برجسته کردن نقش دولت ملی به عنوان بازیگر اصلی در عرصه مقابله با کرونا تاکید دارد. نگرش رئالیسم با بدبینی فلسفی بیان می‌دارد با بسته شدن مرزها و نگاه به داخل می‌توان از آسیب‌ها در امان ماند. این رویکرد حداکثر توان خود را با توجه به پشتوانه قدرتی در ابعاد مختلف به صورت توانان بر دیگر کشورها، نهادها و رژیم‌های بین‌المللی با ابزارهای مختلف فشارهای ساختاری وارد آورد و آنها را ضعیف می‌کند. روایت دوم با ابتناء بر نظریه لیبرالیسم و خوشبینی فلسفی در صدد تقویت و تشدید همکاری‌ها، نهادها و رژیم‌های بین‌المللی و چندجانبه‌گرایی برای مهار کرونا است. همچنین طبق این نظریه فعالیت نهادها و رژیم‌های بین‌المللی مثل سازمان بهداشت جهانی و... علیرغم مخالفت قدرت هممون تداوم خواهد یافت. دولت‌ها و قدرت‌های جهانی برای مقابله با تهدیدات جهانی و کاهش آسیب‌پذیری داخلی ناشی از کرونا ناچار به همکاری و انطباق سیاست‌های شان هستند. در این مقاله از نظریه لیبرالیسم، امنیت بهداشتی و مفهوم همکاری جهت تحلیل و تبیین فعالیت‌های کنشگران مختلف در عرصه روابط بین‌الملل با تاکید و تمرکز بر همه‌گیری کرونا استفاده شده است.

در این مقاله هدف اصلی نویسنده نشان دادن «همکاری» به عنوان «رفتار سیاسی» بازیگران و ارائه شواهد عینی مبتنی بر این رفتار در ارتباط با کرونا است. در جهان کنونی با تعداد، حجم و شدت بحران‌های طبیعی و انسانی مثل بحران پاندمی کرونا؛ با اتخاذ سیاست‌های همکاری جویانه به عنوان یک «هنجار مثبت» بهتر می‌تواند مشکلات، تهدیدات و مسائل را حل و فصل نمود. بحران کرونا:

- فرصتی برای تقویت همکاری و همگرایی بین دولت‌ها در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی است؛
- فرصتی برای یادگیری و کسب تجربه: کنشگران به تجربه آموخته‌اند که مواجهه با برخی تهدیدات نیازمند اشتراک مساعی و همکاری کنشگران سیاسی است و راه حل جمعی دارد؛
- فرصتی برای قدرت‌های بزرگ مثل چین بود تا در این بحران ضمن نمایش چهره انسان دوستانه و ارائه کمک بهداشتی، آموزشی، حقوق بشری و توسعه انسانی به سایر دولت‌ها و ملت‌ها، به افزایش حوزه نفوذ و قدرت نرم بپردازد.

در این پژوهش از نظریه لیبرالیسم، امنیت بهداشتی و مفهوم همکاری جهت تحلیل و تبیین فعالیت‌های کنشگران مختلف در عرصه روابط بین‌الملل با تاکید و تمرکز بر پاندمی کرونا استفاده شده است. کنشگران سیاسی طبق نظریه لیبرالیسم در صدد تقویت و تشدید همکاری‌ها، نهادها و رژیم‌های بین‌المللی و چندجانبه‌گرایی برای مهار کرونا هستند. طبق این نظریه فعالیت دولت‌ها و رژیم‌های بین‌المللی مثل سازمان بهداشت جهانی و... علیرغم مخالفت قدرت هممون تداوم خواهد یافت و دولت‌ها و قدرت‌های جهانی برای مقابله با تهدیدات جهانی و کاهش آسیب‌پذیری داخلی ناشی از کرونا ناچار به همکاری و انطباق سیاست‌های شان هستند.

چارچوب مفهومی «همکاری»

«همکاری» بین المللی در دهه گذشته طیف گسترده‌ای از مطالعات علوم سیاسی و روابط بین المللی را به خود اختصاص داده است. اخیراً ادبیات روابط بین الملل درباره همکاری، رویکردی متمایز را اتخاذ کرده است که متمایل به تمرکز سطح سیستمی تحلیل است. (Milner, 1992: 466)

رویکرد لیبرالیسم در چارچوب نظریه‌های کثرت‌گرایی در روابط بین المللی مطرح می‌شود. لیبرالیسم دولت را به عنوان بازیگر صحنه سیاست بین الملل می‌داند، ولی نه به صورت تنها بازیگر اصلی، بلکه بر این اعتقاد است که علاوه بر دولت‌ها می‌باید به بازیگران فراملی نظیر سازمان‌های بین المللی، شرکت‌های چندملیتی، انجمن‌ها و رژیم‌های بین المللی و جز اینها نیز عنایت کرد. لیبرال‌ها منافع ملی دولت‌ها را مجموعه یکپارچه‌ای ندانسته و آن را نتیجه چانه زنی‌ها، بحث و اقناع، مصالحه و مذاکره میان بخش‌های مختلف در یک نظام کثرت‌گرا تلقی می‌کنند. تصویری که لیبرال‌ها از سیاست جهانی ارائه می‌دهند به صورت نظام پیچیده‌ای از چانه زنی‌ها میان انواع گوناگون بازیگران رسمی حکومتی و غیر حکومتی به اشکال افقی و عمودی است. آنها بر اهمیت مسائل اقتصادی، فناوری، زیست محیطی (و بهداشتی) بیشتر از جنبه‌های نظامی تأکید می‌ورزند. (قوام، ۱۳۸۴: ۳۶)

لیبرال‌ها این عقیده دارند که «افراد منافع مشترک زیادی دارند و همین باعث تعهدشان به جامعه و همکاری اجتماعی چه در عرصه داخلی و چه بین المللی می‌شود». لیبرال‌های نهادگرا نیز معتقدند «نهادهای فراملی می‌توانند باعث همکاری بهتر و بیشتر شوند. نهادهای بین المللی صرفاً در خدمت دولت‌های قدرتمند قرار ندارند. آنها استقلال زیادی دارند و می‌توانند باعث همکاری میان دولت‌ها شوند. نهادها بر بی‌اعتمادی میان دولت‌ها فائق می‌آیند. آنها با سیال کردن اطلاعات میان دولت‌های عضو، باعث می‌شوند تا اتهامات رفتاری میان دولت‌ها به میزان زیادی کاهش یابد، ضمن اینکه نهادهای به کاهش ترس دولت‌ها از یکدیگر منجر می‌شوند. علاوه بر این، آنان محلی برای مذاکره میان دولت‌ها محسوب می‌شوند. نهادهای موقعیتی را فراهم می‌آورند که در آن دولت‌ها کمتر فریب دیگران را خواهند داشت زیرا نهادهای بین المللی شفاف‌سازی می‌کنند بنابراین بی‌اعتمادی میان دولت‌ها و ترس دولت‌ها از یکدیگر را که مشکل رویه‌ای مرتبط با آنارشیزم بین المللی است کاهش می‌دهند (جکسون، سورنسون، ۱۳۸۵: ۱۴۲)

لیبرال‌ها معمولاً دیدگاه خوش‌بینانه‌ای نسبت به نقش نهادهای بین المللی در ایجاد و گسترش همکاری بین المللی دارند. مهم‌ترین وجه معرف نظریه‌های لیبرال، باور به امکان تحول در روابط بین الملل به شکل همکاری و نهایتاً نایل به صلح جهانی است. (مشیرزاده، ۱۳۸۴: ۲۷)

همکاری بین المللی انواع و اشکال گوناگونی دارد. به گونه‌ای که بر مبنای ماهیت و نوع بازیگران بین المللی مشارکت‌کننده در همکاری، سطح، شیوه و شکل، حوزه موضوعی، انواع مختلفی از همکاری بین

المللی قابل تصور و تحقق است. براساس نوع و ماهیت بازیگران بین المللی دو نوع همکاری بین دولتی و غیر دولتی ممکن است. با توجه به سطح و مقیاس، همکاری بین المللی به انواع دوجانبه، چندجانبه، منطقه ای و جهانی قابل تقسیم است. از نظر شیوه و شکل همکاری بین المللی به دو صورت رسمی و غیر رسمی قابل تحقق است. سرانجام برپایه حوزه ای که همکاری بین المللی در آن شکل می گیرد، همکاری به انواع مختلف سیاسی، امنیت، اقتصادی و فرهنگی و غیره تقسیم می شود. (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵: ۱۷۰)

«کوهین»^۱ در کتابی با عنوان «پس از سرکردگی» می گوید «هر کشوری رو به نابودی می رود و امریکا نیز از این قاعده برکنار نیست اما مهم آن است که به رغم افول قدرت آمریکا، جهان بی ثبات نخواهد شد، چراکه جامعه بین المللی، رژیم های بین المللی ایجاد شده توسط امریکا را حفظ خواهند کرد. در وضعیتی که تشکیل رژیم های جدید هزینه کلانی بر دولت ها تحمیل نماید، دولت ها سعی خواهند نمود از رژیم های گذشته استفاده نمایند.» (عسگرخانی، ۱۳۸۳: ۴۷)

هنگامی که در مورد همکاری بعد از هژمونی می اندیشیم، باید به فکر نهادها بیفتیم. اینجاست که به رژیم ها و تاثیر مستمر آنها بر توان کشورهای که منافع مشترکی دارند توجه می شود. دولتها منافع خود را در تداوم همکاری می بینند و تداوم همکاری را منوط به تداوم رژیم ها می دانند، حتی پس از زوال قدرت هژمون رژیم ها و به تبع آنها همکاری تداوم پیدا می کند. (مشیرزاده، ۱۳۸۴: ۶۸)

به طور کلی «مجموعه علل، عوامل و انگیزه های همکاری بین المللی را می توان در قالب چهار رویکرد تقسیم بندی و تبیین کرد:

- ۱- عوامل و انگیزه های فرد محور (تاکید بر ذات انسان)
- ۲- عوامل قدرت محور و امنیت محور (نواقع گرایان نمونه بارز رهیافت قدرت محور به همکاری بین المللی است)
- ۳- عوامل منفعت محور (مهمترین و مشهورترین نظریه منفعت محور همکاری بین المللی، نهادگرایی نولیبرال با نولیبرالیسم است.)

۴- عوامل هویت محور (رهیافت های هنجار محور مانند سازه گرایی بر خلاف رهیافت های خردگرا، متشکل از نواقع گرایی و نولیبرالیسم به جای علل و عوامل مادی بر عوامل غیر مادی و انگاره های به عنوان عوامل تعیین کننده همکاری بین المللی تاکید و تمرکز می کنند.) (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۵)

۱- ساره پلهام^۲ در مقاله ای با عنوان «ستیز در زمان کرونا و ویروس آ» پاندومی کرونا را سبب افزایش هزینه های اقتصادی و انسانی می داند. برای غلبه بر ویروس کرونا به همه منابع نیازی باشد. در کشورها جنگ ها باعث افزایش ناامنی، از بین رفتن سیستم های بهداشتی و... شده است تعامل سمی و خطرناک

1. Keohane
2. Sarah Pelham
3. Conflict in the Time of Coronavirus

بین پاندومی کرونا و جنگ وجود دارد. ویروس کرونا در مناطق حاشیه ای دولت های شکننده باعث ویرانی اقتصادی شده است. از دیدگاه یونسف کشورهای افغانستان، یمن، سودان، لیبی، سوریه و ... درگیر این مشکل هستند. از دیدگاه این نویسندگان، هیچ کشوری تا زمانی که همه کشورها امنیت داشته باشند، ایمن نیست به همین خاطر همکاری و مشارکت همه بازیگران جهت آتش بس در این کشورها، ایجاد فرصت برای صلح فراگیر و در نهایت برای غلبه بر پاندومی کرونا می داند.

۲- مجمع جهانی اقتصادی مجموعه مقالاتی با تاکید بر پاندومی کرونا منتشر کرده است. پاندومی کرونا ریسک بزرگی برای دهه ها ایجاد کرده است. کووید ۱۹ شوک بزرگی بر جامعه، سلامت، سیستم های بهداشتی، اقتصادها و دولت ها در سراسر جهان وارد کرده است. رهبران جهت تصمیم گیری با چالش های فوق العاده، عدم اطمینان و تراژدی های شخصی مواجه هستند. تصمیمات آنها وضعیت آینده جهان را شکل خواهد داد. «نایر وودز»^۱ از دانشگاه آکسفورد در مقاله ای با عنوان «حکمرانی جهانی؛ طرحی برای جهان پساکووید ۱۹»^۲ خطری که بعد از کووید ۱۹ می تواند جهان را تهدید کند ملی گرایی و تقسیم شدن جهان به قسمت های مختلف می داند. از دیدگاه او به موازی این روند واگرایی، روند دیگری که در جهان در مواجهه با کرونا شکل گرفته است همگرایی و اقدام جمعی در سطوح ملی و بین المللی است. امری که می تواند باعث ایجاد صلح و همکاری بین کشورها و خروج از بحران شود. در جهان پساکرونا رژیم های سیاسی متنوع و متضاد با هم همکاری می کنند. مردم بدون توجه به نوع نظام دموکراسی یا استبدادی می خواهند از این بحران خارج شوند. دولت ها ضمن تامین امنیت در داخل کشور و همکاری با همسایگان، به سرمایه گذاری جهت شکوفایی اقتصادی اقدام می نمایند.

۳- رالف آلت^۳ در مقاله «حکمرانی سازمانی: فرصتی برای سازمان های منطقه ای»^۴ اتحادیه اروپا را نماینده همه سازمان های منطقه ای نمی داند اما الگویی در مورد فرصت ها و ریسک ها مرتبط با همکاری در وضعیت فعلی است. در سال های اخیر تعقیب سیاست های هویت ملی در میان اعضای اتحادیه باعث مطرح شدن ادعای خودمختاری شده است. در طول بحران کرونا دولت ها با بستن مرزها درصدد مقابله با کرونا برآمدند اما در سایر حوزه های همکاری می کردند. همکاری های منطقه ای فرصت حیاتی برای یادگیری از دیگران و نائل شدن به منافع فراملی می باشد. همکاری منطقه ای برای غلبه بر بحران کرونا، ساختن جهان پساکرونا، کاهش تلفات انسانی و حفظ جوامع و اقتصاد لازم است. همکاری بین بازیگران مختلف بستگی به ارزش های مشترک بنیادین سازمان های منطقه ای، ساختارها و قابلیت های نهادها دارد.

1. Ngair Woods

2. Global Governance: Planning for the World After COVID-19

3. Rolf Alter,

4. Regional Governance: An Opportunity for Regional Organizations?

۴- تایلر بکلیمان^۱ در مقاله «کرونا ویروس؛ ضرورت های همکاری جهانی^۲» معتقد است دولت ها به خاطر رقابت قدرت های بزرگ فرصت واکنش قوی تر بین المللی به کرونا را از دست می دهند. از سوی دیگر گروه ۲۰ متشکل از کشورهای قدرتمند اقتصادی، موسسات مالی بین المللی با اتخاذ رویکردهای چند جانبه گرا تمایل به همکاری دارند.

۵- پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مجموعه ای از مقالات با عنوان «ابعاد فرهنگی و اجتماعی بحران ویروس کرونا در ایران» در سال (۱۳۹۹) منتشر کرده است. ماحوزی (۱۳۹۹) در مقاله کرونا ویروس و دوگانه ناسیونالیسم و انترناسیونالیسم؛ درباره تأثیرات کرونا ویروس بر رشد ناسیونالیسم در جهان و و بطور خاص ایران و تحولات آموزشی، جهت و محتوای آموزشی جدید و سویه مقابل آن، یعنی انترناسیونالیسم آموزشی و ارتباطی و ظرفیت های ایجاد شده بحث می کند. از دیدگاه نویسنده کرونا علیرغم اینکه باعث ایزوله شدن و بستن شدن مرز ها شده است از طرف دیگر پنجره های همکاری و همگرایی را نیز در عرصه های مثل آموزش عالی باز نموده است و امکان دوستی، مفاهیم و مشارکت را باز نموده است.

روش شناسی

متدولوژی این مقاله تبیینی و تحلیلی، شیوه جمع آوری داده ها از نوع کتابخانه ای و از نظر هدف کاربردی است. نظر به اهمیت موضوع، پاندومی کرونا و "همکاری" با توجه به شواهد عینی در عرصه روابط بین الملل مورد بررسی قرار می گیرد. محقق با مطالعه در پیشینه و سوابق موضوع سعی می نماید به بررسی همکاری بین کنشگران مختلف در عرصه روابط بین الملل طبق چارچوب نظری لیبرالیسم و امنیت بهداشتی بپردازد.

امنیتی ساختن بیماری ها

در ابتدا بیماری ها و مسائل بهداشت جز موضوعات امنیتی تلقی نمی شدند و بیشتر جزء موضوعات مربوط به حقوق بشر و توسعه محسوب می شدند. این امر از سند تاسیس سازمان بهداشت جهانی در سال ۱۹۴۸ مشخص است. آمریکا در دهه ۱۹۶۰ در باره کاهش مرگ و میر ناشی از بیماری ها خصوصا با مصرف آنتی بیوتیک ها اعلام کرد بر بیماری های قابل انتقال پیروز شده است. از همین رو مساله بهداشت جهانی برای غرب بیشتر در حوزه موضوعات مربوط به توسعه تلقی می شد تا موضوعاتی امنیتی.

اما در دهه ۱۹۹۰ با فروپاشی شوروی و تغییرات ساختاری در نظام بین الملل وضعیت تغییر پیدا کرد و نتیجه امنیتی شدن بعضی از بیماری ها بود. چند موضوع باعث رقم خوردن این مهم شد:

۱- سازمان مرکزی اطلاعات آمریکا (سیا) در دهه ۱۹۹۰ اعلام نمود با توجه فرایند جهانی شدن و افزایش جابه جایی کالا ها و انسان ها، خطرات جهانی متوجه شهروندان آمریکایی افزایش یافته است.

1. Tyler Beckelman

2. The Coronavirus Requires Global Cooperation

از دیدگاه سیا بیمارهای واگیردار ثبات بین‌المللی و رشد اقتصادی را به خطر می‌اندازد. بعد از این گزارش سیا بود که بهداشت در حوزه امنیت ملی امریکا قرار گرفت.

۲- شورای امنیت سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۰ قطعنامه ۱۳۰۸ را تصویب نمود که براساس آن اعلام شد که اگر همه‌گیری ایدز مهار نشود می‌تواند ثبات و امنیت جهانی را به خطر بیندازد. صدور این قطعنامه باعث افزایش توجهات سیاسی به ایدز شد. بعد از صدور این قطعنامه ایدز به صورت تهدیدی علیه صلح و امنیت درآمد.

۳- بعد از پایان جنگ سرد متفکران سیاسی به مفهوم امنیت نگاه موسع‌تری پیدا نمودند. و نگاه امنیتی آنها از تهدیدات با مختصات عینی و بالفعل و واقعی به سمت تهدیداتی با ماهیت ذهنی، احتمالی و بالقوه سوق پیدا کرد. این نوع نگاه فضایی را باز نمود که موضوعات متنوع از جمله بهداشت در دستور امنیتی قرار گیرد و بیماری‌ها به عنوان تهدیدی علیه امنیت انسانی قلمداد شد.

۴- برخی از افراد برجسته که قدرت و نفوذ بسیار در سیستم‌های سیاسی دارند تلاش زیادی برای جای دادن بیماری واگیردار در دستور سیاست خارجی و امنیتی داشتند. مثلاً از دیدگاه هارلم برونلند یکی از روسای پیشین سازمان بهداشت جهانی با توجه به فرایند جهانی شدن، بهداشت را نمی‌توان از روند سیاسی و اجتماعی جدا دانست. او در شورای روابط خارجی امریکا در سال ۱۹۹۹ گفت: «در عصر جهانی شدن میکروب‌ها تهدیدی علیه منافع اقتصادی و سیاسی امریکا در جهان است. از همین رو سرمایه‌گذاری در مسائل بهداشتی در حکم سرمایه‌گذاری در مسائل امنیتی است». ریچارد هالبروک نیز یکی از سیاستمداران صاحب نفوذ در وزارت خارجه امریکا در دوران ریاست جمهوری کلینتون، بعد از دیدار از افریقا تأکید داشت که کمک‌ها موجود برای مهار ایدز کافی نیست و ممکن است به بی‌ثباتی اجتماعی بینجامد. هالبروک نقش اساسی در قرار دادن ایدز در قطعنامه شورای امنیت برای جلب کمک‌های سیاسی و اقتصادی و توجه جهانی به این مساله داشت. (مک‌اینس، ۱۳۹۰: ۴۳۳-۴۱۷)

بررسی دیدگاه‌هایی که سازمان‌های غیردولتی مورد حمایت دولت امریکا در خصوص ویروس ایدز و پیامدهای امنیتی آن مطرح کرده‌اند نشان داد این سازمان‌ها برای آنکه بودجه بیشتری از دولت آمریکا دریافت کنند در دیدار با مقامات دولت امریکا در مجامع و محافل مختلف به «امنیتی کردن» موضوع ایدز پرداختند و آن را به عنوان یک راهبرد دنبال کردند. (شیهان، ۱۳۸۷: ۱۸۸). بنابراین ایالات متحده امریکا تلاش زیادی نمود که بعضی از بیماری‌های واگیر را در دستور کار امنیتی جهان قرار دهد. به عبارتی امریکا‌گزینشی عمل کرده است؛ در سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۳ بیماری سارس باعث مرگ حدود ۱۰۰۰ نفر شد که در مقایسه با مرگ و میر ناشی از سل، مالاریا و ایدز نسبتاً بی‌اهمیت بود

اما (به دلیل امنیتی تلقی شدنش) بنا بر محاسبات لطمه ای که به تجارت و سرمایه گذاری زد حدود سی میلیارد دلار بود و مردمان نسبتاً ثروتمند را فقیر و فقیران را فقیر تر نمود و بر توانایی دولت ها در تامین رفاه و امنیت شان تاثیر گذاشت.

تبدیل شدن کرونا به گفتمان امنیتی و تهدید علیه صلح و امنیت جهانی

حاکم بودن ذهنیت بیماری های واگیر به عنوان تهدید امنیتی، سیاسی کردن شیوع کرونا توسط دولت های رقیب علیه یکدیگر، برجسته کردن کرونا توسط رسانه ها و شبکه های مجازی نوعی ترس و وحشت عمومی را سراسر جهان حاکم کرد به نحوی تمام فعالیت های اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و... به حالت تعطیل درآمد. برای مقابله با این تهدید جهانی همکاری جهانی از طریق سازمان های بین المللی، نهادها و... در دستور کنشگران بین المللی درآمد. در این جا به عواملی که باعث امنیتی شدن کرونا و «کرونا به عنوان یک تهدید علیه امنیت انسانی» شد به اختصار پرداخته شود:

۱- سازمان بهداشت جهانی: بیانیه نمودور آدهانوم دبیرکل اتیوپیایی سازمان بهداشت جهانی پس از برگزاری چند جلسه فوری این سازمان و اعلام وضعیت اضطراری جهانی در پی شیوع ویروس کرونا یادآور نکات برجسته ای از منظر اقتصاد سیاسی بین المللی است. او اذعان داشت که «باید با همکاری هم به کنترل ویروس کرونا در آینده بپردازیم و بزرگترین نگرانی گسترش این ویروس به کشورهایی است که از ساختارهای ضعیف بهداشتی برخوردارند.» (بری گنبد، ۱۳۹۸) با اعلام وضعیت اضطراری جهانی در پی شیوع ویروس کرونا توسط سازمان بهداشت جهانی، موضوع امنیت بهداشت و راهکارهای مقابله با این تهدید در دستور کار دولت ها و نهادهای و سازمان های دولتی و غیر دولتی قرار گرفت.

۲- سازمان ملل متحد: پس از اعلام وضعیت اضطراری در جهان توسط سازمان بهداشت جهانی، دبیرکل سازمان ملل متحد آنتونیو گوترش کرونا را تهدیدی علیه صلح و امنیت جهانی تلقی نمود. از دیدگاه او بحران ناشی از پاندمی کرونا باعث تسری به سایر حوزه ها و در نهایت باعث آشوب و ناامنی در جهان می شود. دبیر کل سازمان ملل متحد همچنین خواستار توقف درگیری ها جهت جلوگیری از شیوع ویروس کرونا و بروز فاجعه انسانی در کشورهای مثل یمن شد. گوترش همچنین به خطرات دیگر کرونا برای امنیت جهان، از جمله فرصت طلبی تروریست ها، حمله تروریستی بیولوژیکی، بی ثباتی اقتصادی، تنش های سیاسی ناشی از تعویق انتخابات ها تاکید دارد.

۳- شورای امنیت: اختلافات بین قدرت های بزرگ باعث بی عملی شورای امنیت سازمان ملل شده است. شورای امنیت به دلیل اختلافات بین چین و ایالات متحده آمریکا برگزاری جلسه جهت صدور قطعنامه را به تاخیر می انداخت. با توجه به اینکه بعضی از کشورها خصوصاً آمریکا ویروس کرونا را

به عنوان ویروس چینی می شناختند چین با تشکیل جلسات شورا مخالفت می کرد و این شورا علی رغم تشکیل جلسه به صورت ویدئوکنفرانس نتوانست قطعنامه در این مورد صادر نماید اما بقیه کشورها مثل آلمان، بلژیک... خواستار همکاری بیشتر قدرت های بزرگ برای صدور قطعنامه شدند.

۴- ایجاد گفتمان امنیتی کرونا: تلقی کردن کرونا به عنوان یک تهدید علیه جامعه انسانی بیش از آنچه ناشی از عینیت یافتن این تهدید بلکه ناشی از درک بین الاذهانی است. رسانه و فرهنگ تحت تاثیر قطعی قدرت امریکا به عنوان قدرت هژمون است. هژمون با استفاده از شیوه های نوین رسانه ای و عملیات روانی درصدد تبدیل موضوع کرونا به گفتمان امنیتی است. تبدیل کردن کرونا به یک موضوع امنیتی باعث ترس و وحشت زیادی برای دولت ها شد به نحوی که دولت ها با اعمال قرنطینه و تعطیلی تمام فعالیت های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ترس و وحشت زیادی را به جامعه تحمیل کردند.

امنیتی شدن مسائل مربوط به بهداشت عمومی نزد موسسات تخصصی سازمان ملل سبب حمایت از افراد در برابر انواع تهدیدهای جدی و فراگیر در زندگی آنها شد. علاوه بر سازمان بهداشت جهانی که وظیفه کارکردی آن مبارزه با بیماری ها مسری شایع و ارتقاء سلامت عمومی مردم جهان است، تحولات اخیر نشان می دهد جنس تهدیدات می تواند رژیم سازی های بین المللی را نیز تغییر دهد. (بیری گنبد، ۱۳۹۸: <http://tisri.org/?id=avf5odpx>)

مواجهه با کرونا؛ فرصتی برای همکاری بازیگران دولتی و غیر دولتی
شیوع ویروس کرونا یک لحظه تاریخی در تقویت نزدیکی و بهم پیوستگی ملت هاست. اکنون یک سازه فکری جدید در نوع نگاه ملت ها به سیاست حکومت ها در مواجهه با بحران ناشناخته کرونا شکل گرفته است که اغلب توأم با بدبینی و بی اعتمادی است. به واقع، جوامع انسانی اکنون خواهان نوعی «حکمرانی هوشمند» هستند، که در درجه نخست و در یک جریان دوطرفه، حکومت ها به مردم «موضوعیت» و «نقش» بیشتری بدهند و از آنها درخواست کمک و همکاری کنند. کرونا نشان داد که قوی ترین کشورها هم بدون کمک و اعتماد مردم، ظرفیت و امکانات کافی برای مواجهه با چنین بحران هایی را ندارند. به عنوان نمونه، نقش و همکاری مردم در استفاده درست از فناوری فضای مجازی برای تداوم زندگی روزمره در حفظ «امنیت هوشمند سلامت» یک ضرورت است. (برزگر، ۱۳۹۹)

سیاستگذاران برای مواجهه با کرونا باید از سلامت انسان ها محافظت نمایند و تضمین کننده سلامت اقتصادی شان باشند. دولت - ملت ها به تنهایی نمی توانند از گسترش کرونا در سطح جهان جلوگیری کنند و همچنین خودکفایی اقتصادی ملی شان امکان پذیر نیست. مرز ها ممکن است به طور موقت بسته شوند و جلوگیری از عبور و مرور انسان و کالا صورت بگیرد اما نمی توان به روند ماقبل از جهانی شدن

برگشت. همکاری بین المللی غیر قابل اجتناب است و ناسیونالیسم نمی تواند راه حلی برای این مساله باشد به همین دلیل نیاز به مشارکت جمعی دولت، نهادهای مدنی جهانی و سازمان های غیر دولتی برای مبارزه کرونا می باشد. (Dembowski, 2020, <http://www.engagement-global.de/homepage.html>)

چالش های بی سابقه سیستماتیک ناشی از بحران کرونا الگویی از همکاری های بین المللی ارائه کرده است. این بحران در سرتاسر جهان بیان کننده این است که بسیاری از چالش های مهم توسعه را نمی توان به صورت انفرادی یا در انزوا حل کرد بلکه نیاز به تمرکز و سرمایه گذاری همه کشورها در مورد چگونگی دستیابی به اهداف مشترک و چالش ها از جمله بیماری های همه گیر و تغییرات آب و هوایی دارد. اقدامات ما اکنون بیش از هر زمان دیگری در هم تنیده شده اند. مثالهای فوق نشان می دهد که چگونه چالشهای جهانی نیاز به همکاری بین همه دولت ها دارد. این بحران فرصتی را فراهم می کند تا سرانجام از یک الگوی قدیمی از کمک های سنتی دریافت کننده - گیرنده به سمت الگوی همکاری بین المللی، مستقل از درآمد سرانه سوق داده شود. (Prizzon, 2020)

در کنار تمامی گرفتاری های ویروس «همه گیر» کرونا برای زندگی روزمره اقتصادی-اجتماعی مردم و فعالیت های معمول دولت، شاید بتوان یک تصویر فرصت گونه برای اتخاذ یک «دیپلماسی هوشمند» برای کشورمان ترسیم کرد. این فرصت در نتیجه شیفت کنونی از موضوعات اصلی عرصه سیاست بین الملل (بازیگری دولت ها در عرصه جهانی) به موضوعات عرصه روابط بین الملل (تعامل همزمان دولت ها و ملت ها) و شکل گیری حوزه های جدیدی در همکاری های منطقه ای است. همبستگی بین المللی، احترام به حقوق بشر و تاکید بر صلح واکنش هماهنگ جامعه جهانی به شیوع کرونا است. در بعضی از مناطق احزاب درگیر به بحران مشترک پاسخ داده اند؛ تنش ها بین ایران و کشورهای حوزه خلیج فارس تا حدودی فروکش کرده است و نبردها در یمن کاهش یافته است. (برزگر، ۱۳۹۹)

الف: دوره پسا همومون؛ همکاری بین دولت ها

محققان روابط بین الملل از ماندگاری همکاری بین المللی با توجه به کاهش قدرت همومونیک در جهان صحبت می کنند. ایالات متحده امریکا تمایل و انگیزه کمی برای تولید و حمایت کالاهای عمومی دارد. با افزایش قدرت اقتصادی سایر دولت ها و تبدیل شدن آنها به رقیب استراتژیک امریکا، این امر تشدید شده است. در حال حاضر ترامپ نیز انگیزه ای برای رهبری در مبارزه با بحران های جهانی مثل کرونا ندارد اما با این وجود همکاری های بین المللی و ادامه کارکرد رژیم های بین المللی در حوزه های مختلف تداوم یافته است. بیماری کرونا ثابت کرد که جهان امروز بدون رهبری واقعی است. رهبری جهانی فقط قدرت نظامی و داشتن ابزار های مادی نیست بلکه توانایی پرکردن خلاء معنوی، تقویت ارزش های اخلاقی و بررسی جنبه های فکری است. بنابراین بازیگرانی که چنین اصولی دارند باید برای ایجاد یک اتحاد

جهانی مبتنی بر همکاری بین نهادهای پارلمانی، روشنفکری، فرهنگی و پزشکی به ایجاد یک جهان متعادل در ابعاد مختلف تلاش کنند تا قادر به رهایی خود از این وضعیت هرج و مرج گونه باشند. (Yasin, 2020: <https://www.middleeastmonitor.com>)

ب: همکاری دولت چین با سایر دولت ها برای مهار کرونا

رقابت‌ها میان چین و آمریکا و البته فشارهای ساختاری از جانب این کشور در تمامی ابعاد سبب نشد که چین در سطوح منطقه‌ای دست روی دست بگذارد و شاهد سرایت و گسترش آشوب و بی‌ثباتی از سطح کلان به سطح همکاری‌های منطقه‌ای برای حل و فصل بحران موردنظر باشد.

درواقع، به نظر می‌رسد بحران کووید-۱۹ خطری جدی برای همسایگان چین از جمله کشورهای منطقه جنوب شرقی آسیا باشد و چین و سایر دولت‌ها در این منطقه اجازه ندادند که فشارهای ساختاری هم‌جانبه از سوی آمریکا، موضوع مقابله با کووید-۱۹ را تحت الشعاع قرار دهد. باید گفت شاهد تلاش برخی دولت ها برای تقویت روندهای همگراییه برای مهار و مقابله با ویروس کووید-۱۹ هستیم. طرف‌های موردنظر، چین و شرکای تجاری و اقتصادی‌اش در منطقه جنوب شرقی آسیا یعنی کشورهای عضو مجمع آسه‌آن را شامل می‌شود. با توجه به وابستگی‌های متقابل در حوزه اقتصاد و تجارت و همچنین سرمایه‌گذاری‌های چین در کشورهای این منطقه، این ضرورت ایجاد شده است که این کشورها به‌همراه چین بکوشند فارغ از تنش‌هایی که در سطح کلان میان قدرت‌های بزرگ جریان دارد، هماهنگی‌ها و همکاری‌های خود را برای مقابله با تهدید امنیتی نرم یعنی ویروس کووید-۱۹ و مهار آن افزایش دهند. (صادقی، ۱۳۹۹؛ <http://tisri.org/?id=hjt9wzzn>)

چین اکنون سیستم استبدادی خود را برتر از مدل‌های دموکراتیک در مقابله با چنین بحرانی معرفی می‌کند. چین همچنین از طریق تحویل کمک‌های مرحله به مرحله به ایتالیا و دیگر کشورها که به شدت تحت تأثیر قرار گرفته‌اند، نفوذ و "قدرت نرم" را بدست می‌آورد. (Perthes, 2020)

ج: همکاری بین دولت های اروپایی

طرفداران همگرایی در اتحادیه اروپا فرصتی برای تلاش و تقویت حاکمیت جهانی در زمینه هایی از جمله بهداشت و وابستگی متقابل اتحادیه اروپا با چین و سایر کنشگران در بحران کرونا پیدا کرده‌اند. کمیسیون اروپا از طریق نقش خود در اتحادیه اروپا سهم مستقیمی در بهبود سلامت دارد. این کمیته به طور مستقیم به اهداف بهداشت جهانی متعهد است. این امر شامل تلاش برای بهبود سلامت مردم در سراسر جهان، کاهش نابرابری‌ها و اطمینان از محافظت در برابر تهدیدات بهداشت جهانی است. این کمیته اهداف سیاست جهانی بهداشت اتحادیه اروپا را در سال ۲۰۱۰ بیان کرده است:

- کاهش نابرابری‌های بهداشت جهانی با حمایت از کشورها برای دستیابی عادلانه به خدمات اساسی بهداشتی

- اتخاذ رویکرد «عدالت و سلامت در همه سیاست ها»

- توجه به سیاست توسعه، تجارت، مهاجرت، امنیت، امنیت غذایی، تحقیقات، محیط زیست و آب و هوا. از نظر بودجه و کیفیت مراقبت های بهداشتی بین کشورهای اتحادیه اروپا تفاوت های چشمگیری وجود دارد. از نظر هزینه دولت برای سلامتی، آلمان با حدود ۱۱ درصد تولید ناخالص داخلی در جایگاه دوم بعد از فرانسه قرار دارد. رومانی با کمی بیش از پنج درصد - قابل مقایسه با کنیا و میانمار- در رده آخر است. اتحادیه اروپا نسبت به سایر سازمان های مرتبط با بهداشت دامنه عمل بسیار گسترده تری خواهد داشت. اتحادیه اروپا می تواند کارهای تخصصی خود را از طریق مجاری بین المللی پیگیری نماید. مثلاً دولت آلمان، در هیئت مدیره صندوق جهانی برای مبارزه با ایدز، سل و مالاریا از رویکرد سیستمی و بین بخشی حمایت می کند. (Bergner and Voss, 2020)

اتحادیه اروپا یکی از کنشگرانی است که راه حل مناسب برای مواجهه با تهدیدات جهانی مثل کرونا را چند جانبه گرایی می داند: «ما به دنبال تأمین اعتبار کافی برای مهار بیماری و محافظت از مردم، با توجه ویژه به آسیب پذیرترین افراد هستیم. ما به طور داوطلبانه متعهد می شویم که منابع پشتیبانی از برنامه آمادگی و پاسخگویی استراتژیک به COVID-19 را فراهم سازیم. سازمان های بین المللی، بخش خصوصی، نهادهای بشردوستانه و افراد فراخوانده می شود تا در این تلاشها مشارکت کنند و ما با همه ذینفعان همکاری خواهیم کرد تا به آنها کمک کنیم کشورهایی که اقتصاد آنها به دلیل بیماری همه گیر در معرض خطر است. نجات یابند.» اعضای شورای اروپا در جلسه خود در تاریخ ۲۶ مارس ۲۰۲۰، متعهد شدند هر آنچه را که برای محافظت از شهروندان اتحادیه اروپا و غلبه بر بحران (ضمن حفظ ارزش های اروپایی و شیوه زندگی) لازم است، انجام دهند. ماهیت در حال تحول بیماری همه گیر COVID-19 باعث ایجاد چالش های بی سابقه ای برای سیستم های مراقبت های بهداشتی، اقتصادی، اجتماعی در اروپا و کل جهان شده است. مشاوره های علمی، هماهنگی و همبستگی در اتحادیه اروپا از اقدامات اساسی هستند که کشورهای عضو با موفقیت انجام داده اند (Michel, 2020: <https://ec.europa.eu>)

د: کمک به دولت ها ورشکسته

مهار و مقابله با این بیماری همه گیر، پاسخی هماهنگ جهانی، شفاف و مبتنی بر علم می طلبد. کشورهایی که در وضعیت جنگ داخلی، ناامنی و یا شرایط بعد از منازعه هستند و با خطر پناهندگان و آوارگان روبرو هستند دارای سیستم بهداشتی نامناسبی و شکننده هستند. کمک به به چنین کشورهایی در اولویت نهادهای و سازمان های بین المللی باید قرار بگیرد.

بحران COVID-19 نشان داد که نهادهای چند جانبه برای سلامت، رفاه و امنیت جمعی اهمیت فراوانی دارند مثل سازمان بهداشت جهانی، سازمان ملل، گروه بانک جهانی و سایر سازمانهای بین المللی و

منطقه ای با توجه به ظرفیت و توانمندی خود فعال شده اند. (von Loringhoven, 2020)

بانک جهانی طی بیانیه‌ای اعلام کرد که برای حمایت از مبارزه کشورهای درحال توسعه با شیوع ویروس کرونا طی ۱۵ ماه آینده مبلغ ۱۶۰ میلیارد دلار کمک مالی ارائه خواهند کرد. بر اساس این بیانیه بانک جهانی بسته کمک‌های اضطراری برای حمایت از کشورهای درحال توسعه را تایید کرده است. این بسته در ابتدا به ۲۵ کشور مبلغ ۱/۹ میلیارد دلار کمک مالی ارائه کرده و برای بیش از ۴۰ کشور دیگر نیز برنامه‌های جدیدی راه‌اندازی خواهد کرد. در این بیانیه آمده است کمک مالی مذکور در مرحله اول به کشورهای افغانستان، آرژانتین، کامبوج، جمهوری دموکراتیک کنگو، جیبوتی، اکوادور، اتیوپی، غنا، هائیتی، هندوستان، کنیا، قرقزستان، مالدیو، موریتانی، مغولستان، پاکستان، پاراگوئه، سائوتومه و پرنسپ، سنگال، سیرالئون، سری‌لانکا، تاجیکستان، گامبیا و یمن ارائه خواهد شد. (بخش اقتصاد کلان، ۱۳۹۹: <http://www.baeghtesad.com>)

همچنین مجمع عمومی سازمان ملل متحد نیز اولین قطعنامه خود را در موضوع شیوع جهانی این ویروس صادر کرد این قطعنامه که توسط کشورهای سوئیس، اندونزی، سنگاپور، نروژ، لیختن‌اشتاین و غنا پیشنهاد شده است، بر همکاری بین‌المللی و چندجانبه‌گرایی کشورها برای مقابله با کرونا همچنین بر «لزوم رعایت کامل حقوق بشر» و خودداری از «اعمال هرگونه تبعیض، نژادپرستی و بیگانه‌هراسی» در راه مقابله با این اپیدمی تاکید دارد. (بخش بین‌الملل، ۱۳۹۹: <http://www.isna.ir>)

ه: همکاری دولت‌ها در قالب سازمان بهداشت جهانی

نهاد‌های تخصصی سازمان ملل متحد در بسیاری مواقع علی‌رغم مخالفت قدرت‌های بزرگ فعالیت خود را انجام می‌دهند. اعضای سازمان بهداشت جهانی. به‌عنوان نهاد تخصصی مجموعه سازمان ملل متحد که یکی از اصلی‌ترین وظایف آن مقابله با شیوع بیماری‌های واگیردار و عفونی است. موظف‌اند برای مهار بیماری‌های همه‌گیر و مقابله با آنها از جمله ویروس کووید-۱۹ همکاری‌های لازم را صورت دهند. بااین‌حال، این سازمان برای مقابله با ویروس کووید-۱۹ به‌خصوص در تأمین هزینه و بودجه ضعف‌های جدی‌ای دارد که ناشی از نداشتن همکاری جدی اعضای جامعه جهانی با این نهاد بین‌المللی برای مقابله با بیماری‌های همه‌گیر و مهار آنهاست.

ازدیدگاه سازمان بهداشت جهانی بزرگ‌ترین نگرانی پتانسیل گسترش کرونا به کشورهای با نظام بهداشت ضعیف‌تر است که فاقد ظرفیت ردیابی و تشخیص این ویروس هستند. در بیانیه سازمان بهداشت جهانی تاکید شده که «برنامه آمادگی و پاسخگویی استراتژیک برای مقابله با ویروس کرونا، فعالیت‌ها و منابع مورد نیاز سازمان‌های بهداشت جهانی برای اولویت قرار دادن بهداشت عمومی و حمایت از کشورها برای مقابله با کووید-۱۹ مدنظر است. برنامه موردنظر متمرکز بر سه هدف اصلی است: سرعت عمل

در ایجاد هماهنگی بین‌المللی و پشتیبانی عملیاتی، آماده‌سازی کشورها و عملیات پاسخگویی، و تسریع در اولویت قرار دادن تحقیق و نوآوری.

این سازمان همچنین در اطلاعیه‌ای در ۷ فوریه ۲۰۲۰ گفته است که ابعاد شیوع این ویروس در چین و سایر کشورهای جهان باعث افزایش نیاز همه افراد، به‌ویژه پزشکان و سایر کارکنان بهداشتی به وسایل جلوگیری از انتقال آن شده است. سازمان بهداشت جهانی گفته است که می‌کوشد امکان افزایش تولید اقلامی مانند ماسک، دستکش و لباس محافظ پزشکی را فراهم آورد. این سازمان همچنین از وزیران بهداشت تمامی کشورهای جهان خواسته است که اطلاعات مربوط به وضعیت کشورشان را درخصوص این بیماری، به‌طور دقیق در اختیار این سازمان قرار دهند. (صادقی، ۱۳۹۹: www.tisiri.org)

به عبارتی «کرونا فرصتی برای ارتقاء دستورکار توسعه پایدار ۲۰۳۰ و برداشتن گام‌هایی به سمت همکاری بین‌المللی می‌باشد. هدف توسعه پایدار ۲۰۳۰ به مباحث سلامت و رفاه اختصاص یافته است. جامعه جهانی در توسعه پایدار ۲۰۳۰ خود را متعهد دانسته که با بیماری‌های عفونی مثل ایدز و مالاریا مبارزه کند. از میان ۳۸ میلیون مبتلا به ایدز، ۷۷۰۰۰۰ هزار در سال ۲۰۱۸ فوت کرده اند. همچنین ۴۳۵ هزار نفر از ۲۱۹ میلیون نفری که به مالاریا مبتلا هستند در سال ۲۰۱۷ فوت کرده اند که بیشتر آنها در افریقا هستند.» (Poual, 2020: www.die-gdi.de/en)

و: همکاری علمی بین دولت‌ها

تشدید شیوع کرونا در جهان باعث اهمیت یافتن آگاهی و علم در عرصه تحقیقات و همکاری بین‌المللی شده است. سازمان ملل متحد با نهادهای تخصصی زیرمجموعه اش برای کنترل و مهار ویروس کرونا جهت دستیابی و کشف ابزارها و پاسخ نوآورانه علمی به بحران کرونا همکاری بین‌المللی را شروع کرده است. مدیرکل سازمان بهداشت جهانی تنودرو آدنوم گبرترس^۱ اظهار داشته «تحقیقات در مورد کرونا با سرعت باور نکردنی شتاب گرفته است. تلاش‌های تحقیق و توسعه به سرعت در حال حرکت است. تلاش برای ایجاد مسئولیت مشترک برای ارزیابی رفتارهای مناسب در قبال کووید ۱۹ شروع شده است و تا کنون ۷۴ کشور در زمینه تحقیق و توسعه با سازمان بهداشت جهانی همکاری می‌کنند. ۲۰ موسسه و شرکت برای دستیابی به واکسن کرونا فعالیت‌های خود را آغاز کرده اند. سازمان بهداشت جهانی آخرین یافته‌های علمی و دانش خود را راجع به ویروس کرونا در بانک اطلاعاتی گردآوری کرده است. ۳۰۰ دانشمند، متخصص و محقق در امور بهداشت عمومی در سراسر جهان برای ارزیابی سطح فعلی دانش، اولویت‌ها و شکاف‌های فعالیت می‌کنند. سازمان بهداشت جهانی متعهد است به طور عادلانه داروهای واکسن‌ها را در اختیار همه کشورهای جهان قرار دهد. (Department of global communications, 2020: <https://www.un.org>)

1. Tedros Adhanom Ghebreyesus

ح: جهانی شدن و همکاری در عصر پسا کرونا

شکل جهان بعد از همه‌گیری کرونا موضوعی برای اراده سیاسی، رهبری و توانایی بازیگران بین‌المللی برای مشارکت و همکاری است. در این بحران حتی ناسیونالیست‌ها بر لزوم همکاری موثر جهانی در زمینه تبادل اطلاعات و تحقیقات در مورد تهیه واکسن و ارتباط موثر با سازمان بهداشت جهانی تاکید می‌کنند. سازمان ملل و نهادهای تخصصی توجه بیشتری به سیستم‌های بهداشتی و بهداشت عمومی می‌کند. دیگر نباید شکی داشت بهداشت جهانی به طور مستقیم با صلح و امنیت بین‌المللی مرتبط است. ممکن است در آینده پیوند دادن بهداشت عمومی با امنیت نرم در دستور کار شورای امنیت قرار گیرد. دولت‌ها می‌توانند از این وضعیت برای اقدامات اعتماد سازی استفاده کنند. ممکن است کشورهای ثروتمند در آینده بدهی‌های کشورهای فقیر را ببخشند. وظیفه اتحادیه اروپا و چند جانبه‌گرایان مانند کانادا، کره جنوبی، اندونزی و مکزیک است که راه‌حلهای مشترک برای مشکلات جهانی بیابند. چین، ایالات متحده و روسیه ممکن است در صورت ارائه پیشنهادهای عملی - به عنوان مثال در زمینه بهداشت جهانی - با یکدیگر همکاری کنند. (Perthes, 2020)

از نظر ایده آلیست‌ها بیماری‌های همه‌گیر جهانی تهدیدات مشترکی هستند که می‌تواند دوره جدیدی از همکاری‌های بین‌المللی ایجاد کند. بیماری کرونا باعث از بین رفتن جهانی شدن نمی‌شود بلکه تحول آن را تسریع می‌کند. به عبارتی این بیماری، پایان جهانی شدن نخواهد بود. در عوض، جهان به احتمال زیاد شاهد یک نسخه متفاوت و محدودتر نسبت به سه دهه گذشته خواهد بود. جهان شدن ترکیبی از تغییر در احساسات عامه، سیاست دولت و عملکرد شرکتها خواهد بود. شدت تجارت کالا در حال کاهش است و جریان داده در سراسر مرزها به طرز چشمگیری افزایش یافته است. (Fontaine, 2020)

نتیجه

کرونا ممکن است عامل تشدید مشکلات در بعضی از کشورهای باشد اما از سوی دیگر می‌تواند فرصتی برای افزایش همکاری منطقه‌ای و حرکت به سمت حکمرانی خوب و تغییر مسیر درگیری‌های مسلحانه‌ای باشد که چندین کشور را در منطقه گرفتار کرده است. پیامدهای مختلف پاندمی کرونا در سرتاسر جهان تاثیر فاجعه بار سیستم‌های بهداشتی در سطح محلی و جهانی را نشان می‌دهد بنابراین برای تقویت این سیستم‌ها در کشورهای شکننده همچنین با درآمد متوسط، نیاز به همکاری و اشتراک مساعی بین‌المللی است.

قدرت‌های بزرگ خصوصاً کشورهای غربی استعداد فوق‌العاده‌ای در امنیتی کردن موضوعات مختلف و قرار دادن نگرانی‌های امنیتی خود در دستور کار نهادها و سازمان‌های مختلف جهانی و منطقه‌ای

دارند. غرب از چند طریق به مهم نائل می شود:

- استفاده از رسانه ها، ماهواره ها و شبکه های مجازی
- تسلط غرب بر دانشگاه های معتبر، موسسات و اتاق های فکری که در حوزه امنیت فعال هستند و به عنوان مرجع برای سایر دانشگاه های جهان می باشد. به عبارتی متون امنیتی در غرب تولید می شوند و در این متون موضوعات امنیتی و... با توجه به سیاست ها آنها مشخص می شود.

در این مقاله تلاش شد ابعاد مهم امنیت انسانی، همکاری بین المللی در سطوح مختلف ملی، منطقه و جهانی در اثر پاندومی کرونا برجسته شود. اندیشمندان، سیاستگذاران ملی و بین المللی با توجه به ابعاد مختلف تأثیرگذاری کرونا در زیست اجتماعی، اقتصادی و سیاسی به ابعاد امنیت بهداشتی نیز توجه کنند. همکاری در زمان پاندومی کرونا بین دولت - دولت، دولت - سازمان بین المللی و سازمان بین المللی - سازمان بین المللی و... وجود دارد. نخبگان اجرایی و دولت ها، سازمان های بین المللی با تأکید بر همکاری، حس ناعدوستی و اقدامات بشردوستانه از سیاست های همگرایانه حمایت می کنند. در بحران کرونا بازیگران سیاسی به خاطر ایجاد تصویری انساندوستانه و مثبت از خود در رسانه ها و افکار عمومی سعی در اتخاذ شیوه های همکاری جویانه دارند. حل مسائل و مشکلات ناشی از کرونا در عرصه داخلی اولویت اول دولت های مختلف خصوصاً دولت های اروپایی است. آنها با ژست حقوق بشری و نمایش رفتار انساندوستانه، همگرایی در اروپا و مقابله با راستگرایان افراطی به سمت همکاری با دیگر بازیگران را مدنظر قرار می دادند.

پژوهشگران و محققان تلاش نموده اند به ابعاد مختلف همکاری و هماهنگی بین کنشگران متعدد در عرصه های اقتصادی و اجتماعی پرداخته و گسست های ناشی از اقدامات خودمختورانه قدرت های بزرگ به خصوص از جانب نفوخمحافظه کاران و ناسیونالیست هایی امریکایی و اروپایی را بیان کرده و خطرات حاکم شدن چنین رویکردی در جهان را ذکر نمایند. بحران کرونا ثابت کرد دولت ها وحتىی قدرت همون به تنهایی توانایی حل مشکلات و چالش های بین المللی را ندارند. سیاستمداران برای بقای خود و جلوگیری از ستیز و کشمکش با قدرت های دیگر نیاز به همکاری و اتخاذ سیاست و راه حل مشترک دارند. جامعه جهانی زمانی می تواند بر این بیماری غلبه یابد که مکانیسم هایی را برای پاسخ به بیماری از طریق همکاری های بین المللی ایجاد کند.

منابع

- ببری گنبد سکینه (۱۳۹۸) کرونا، تهدید امنیت انسانی و وضعیت اضطراری جهانی؛ <http://tisri.org/?id=avf5odpx>.
- شیهان کاری (۱۳۸۷)، سازمان های غیردولتی: بازیگران امنیتی در مبارزه علیه ایدز، مترجم افشار امیری در کتاب تهدیدات و بازیگران جدید، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بخش اقتصاد کلان (۱۳۹۹)، شروع مقابله بانک جهانی با کرونا، <http://www.baeghtesad.com/> بخش- اقتصاد-کلان-۸۳۸۵۱/۶۵-شروع-مقابله-بانک-جهانی-با-کرونا-کمک-بانک-جهانی-به-کشورهای-در-حال-توسعه-برای-مقابله-با-کرونا.
- بخش بین الملل (۱۳۹۹) اولین قطعهنامه سازمان ملل برای مقابله با شیوع ویروس کرونا، <http://www.isna.ir/news/۹۹۰۱۱۷۰۸۴۳۸/> اولین-قطعهنامه-سازمان-ملل-برای-مقابله-با-شیوع-ویروس-کرونا.
- صادقی چیمه احسان (۱۳۹۹)، بحران جهانی و آینده نظم و نظام بین المللی، بیماری های واگیردار با تاکید بر کرونا؛ <http://tisri.org/?id=hjt9wzzn>
- دهقانی فیروزآبادی سید جلال (۱۳۹۵)، کلیات روابط بین الملل، تهران: مخاطب
- جکسون رابرت -سورنسون گتورک (۱۳۸۵)، درآمدی بر روابط بین الملل، مترجم مهدی ذاکریان و دیگران، تهران: میزان
- عسگرخانی ابومحمد (۱۳۸۳)، رژیم های بین المللی، تهران: ابرار معاصر
- قوام عبدالعلی (۱۳۸۴)، روابط بین الملل؛ نظریه و رویکردها، تهران: سمت
- ماحوزی رضا (۱۳۹۹)، کروناویروس و دوگانه ناسیونالیسم و انتراسیونالیسم، در مجموعه مقالات جستارهایی در ابعاد فرهنگی و اجتماعی بحران کرونا در ایران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- مشیرزاده حمیرا (۱۳۸۴) تحول در نظریه های روابط بین الملل، تهران: سمت.
- مک اینس کالین (۱۳۹۰) بهداشت، در کتاب درآمدی بر بررسی های امنیتی، مترجم علیرضا طیب، تهران: امیرکبیر
- Alter Rolf(2020), Regional Governance: An Opportunity for Regional Organizations?, http://www3.weforum.org/docs/WEF_Challenges_and_Opportunities_Post_COVID_19.pdf
- Bergner Susan and Voss Maik (2020), EU Global Health Policy, <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020C12/>
- Beckelman Tyler(2020), The Coronavirus Requires Global Cooperation, <https://>

- www.usip.org/publications/2020/03/coronavirus-requires-global-cooperation-now.
- Dembowski Hans(2020), **Two_ Pronged global crisis**, <https://www.dandc.eu/en/article/covid-19-requires-global-cooperation-protect-human-health-and-prevent-economic-depression>
 - Department of global communications(2020), **UN mobilizes global cooperation in science-based COVID-19 responses**, <https://www.un.org/en/un-coronavirus-communications-team/un-mobilizes-global-cooperation-science-based-covid-19-responses>.
 - Fontaine Richard(2020), **Globalization Will Look Very Different After the Coronavirus Pandemic**, <https://foreignpolicy.com/2020/04/17/globalization-trade-war-after-coronavirus-pandemic/>.
 - Gulati Daniel and Voss Maïke (2019), **Health and Security**, Why the Containment of Infectious Diseases Alone Is Not Enough, SWP Comment, NO32.German Institute for International and Security Affairs Auguest2019.
 - Milner Helen (1992), **Review: International Theories of Cooperation among Nations: Strengths and Weaknesses**, World Politics, Vol. 44, No. 3 (Apr., 1992), pp. 466-496.
 - Michel Charles(2020), **Joint European Roadmap towards lifting COVID-19 containment measures**, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication_-_a_european_roadmap_to_lifting_coronavirus_containment_measures_0.pdf.
 - poual Marshal(2020), **Coronavirus as an opportunity for international cooperation**.<https://www.die-gdi.de/en/the-current-column/article/coronavirus-as-an-opportunity-for-international-cooperation/>.
 - Perthes Volker, (2020), **The Corona Crisis and International Relations: Open Questions, Tentative Assumptions**, <https://www.swp-berlin.org/en/publication/the-corona-crisis-and-international-relations-open-questions-tentative-assumptions/>
 - Prizzon Annalisa(2020), **How coronavirus is accelerating a new approach to international cooperation**, <https://www.odi.org/blogs/16794-how-coronavirus->

accelerating-new-approach-international-cooperation.

- Sarah Pelham(2020), **Conflict in the Time of Coronavirus**, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/bp-conflict-coronavirus-global-ceasefire-120520-en.pdf>
- Woods Ngair (2020), **Global Governance: Planning for the World After COVID-19**, http://www3.weforum.org/docs/WEF_Challenges_and_Opportunities_Post_COVID_19.pdf
- von Loringhoven Arndt Freytag (2020), **COVID-19 and the Alliance for Multilateralism**, <https://www.un.org/pt/node/69115>
- Yasin Belal(2020), **The universality of international cooperation after coronavirus**, <https://www.middleeastmonitor.com/20200409-the-universality-of-international-cooperation-after-coronavirus/>.

- برزگر کیهان (۱۳۹۹)، دیپلماسی هوشمند، روزنامه شرق، ۸/۲/۱۳۹۹.